

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ג / גליון עח
ערש"ק פרשת בשלח
ה'תשס"ו

פתח דבר

לקראת שבת פרשת בשלח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון עח), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מעמו וראו כי טוב ה'

הננו לבשר לקהל הלומדים כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מידי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

"מכאן היה ר' שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג" – כיצד תצוה התורה להרוג "כשר שבמצרים"? הביאור בזה בהקדם ההסברה בכך שרש"י מביא מאמר זה בפירושו על התורה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק טז עמ' 148 ואילך)

יינה של תורה

השייכות ד"ויקח משה את עצמות יוסף" ל"וישב אלקים את העם"; ענינם של "עצמות יוסף" – נתינת הכח להליכה ב'מדבר' הרוחני.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כו עמ' 85 ואילך)

חידושי סוגיות

ביאור הגדר דלחם משנה בשבת לשיטת הרמב"ם - אם הוא מדין סעודת שבת או מדיני בציעת הפת; בירור הגדר דלחם משנה ביו"ט, דאיפליגו ביה רש"י והמכילתא בפרשתנו.

(ע"פ ליקוטי שיחות חלק לו עמ' 77 ואילך)

הוספה - דרכי החסידות

פתגמים וביאורים בענין חשיבותה ומעלתה של התוועדות חסידים.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

”כשר שבמצרים הרוג” – מדוע?

”מכאן היה ר' שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג” – כיצד תצוה התורה להרוג ”כשר שבמצרים”? הביאור בזה בהקדם ההסברה בכך שרש”י מביא מאמר זה בפירושו עה”ת

א. על הפסוק (פרשתנו יד, ז) ”ויקח שש מאות רכב בחור וגו'” מפרש רש”י – ”ומהיכן היו הבהמות הללו, א”ת משל מצרים הרי נאמר ”וימת כל מקנה מצרים”, וא”ת משל ישראל, והלא נאמר ”וגם מקננו ילך עמנו”, משל מי היו מ”הירא את דבר ה'” (שהניס את מקנהו אל הבתים בשעת הברד). מכאן היה ר' שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצוץ את מוחו.”

וידועה הקושיא במאמר חז”ל זה, היתכן לומר שהתורה תפסוק להרוג כשר שבגויים – והרי זהו היפך הצדק והיושר?

ואף שנאמרו על קושיא זו כמה וכמה תירוצים (כמה מהם הובאו בתורה שלמה מילואים לפר' וארא (פי”ט)), הנה נתבאר כמה פעמים שרש”י כתב פירושו באופן שיובנו ממנו כל הענינים הדורשים ביאור בפשוטו של מקרא, שרש”י מבארם בפשטות לשונו. ובמילא תמוה, כיצד מביא רש”י מאמר זה דר”ש בלא להוסיף כל ביאור ותירוץ על תמיהה זו?

ובפרט, שלכאורה ענין זה מהוה סתירה לציווי המפורש בתורה ”לא תתעב מצרי” (תצא כג, ח) - שישנו איסור אפילו ”לתעב” מצרי, וכ”ש שלא להרוג!

ועוד - דאם ”כשר שבמצרים - הרוג” כיצד יתקיים (המשך הכתוב שם) ”דור שלישי יבוא להם בקהל ה'” – והרי הגם שהוא בא להתגייר, שזהו סימן שהוא ”כשר” – הרי ר”ש אומר ”כשר שבמצרים הרוג”!

גם צריך להבין – פרש"י הרי אינו ספר הלכות, אלא מטרתו לפרש פשט הכתובים, ומה נוגע בפירוש הכתובים כאן להביא מאמר זה ד"כשר שבמצרים הרוג"? הרי בשביל לבאר "מהיכן היו הבהמות" היה די לומר שהם היו "מהירא את דבר ה'" ותו לא.

ב. והנה, אחד התירוצים שמצינו בספרים על השאלה (ה-א') דלעיל הוא, דבמסכת סופרים (ספ"ט^ו) הגירסא היא "הטוב שבעכו"ם בשעת מלחמה הרוג". והיינו, דמה שאפשר (או צריך) להרוג אפילו "טוב שבעכו"ם", זהו רק בשעה שהם לוחמים כנגד בני", אך לא במצב אחר – שלא בשעת מלחמה, ומכש"כ בשעת שלום.

ולכאורה, גירסא זו מתאימה ביותר גם בפשוטו של מקרא, דהיות שהמדובר כאן (בקר"ס) הוא כשהמצרים באו למלחמה על בני", מובן ביותר שבשעת מלחמה ניתן להרוג אפילו את ה"כשרים" שבצד שכנגד. ומכיון שכן, צריך להבין מדוע לא הביא רש"י גירסא זו, שמתיישבת טפי מהגירסא שמביא.

אלא, שאין זו כלל קושיא: בדרך הפשט מובן שהנס דקר"ס וההצלה מרדיפת המצרים לא היה רק מפני שמצרים עשו מלחמה עם בני" – דהרי כבר נאמר לפני"ו בכתוב שהקב"ה אמר למשה "וחזקתי את לב פרעה ורדף וגו'" וכך גם בפסוק שלאח"ז "ויחזק ה' את לב פרעה גו' וירדף גו'", ומכיון שרדיפתם אחר בני" היתה מפני שהקב"ה חזק את לב פרעה, אין מגיע להם ע"כ עונש! – אלא, שנס זה היה (לא היה כעונש ע"כ שנלחמו, אלא) כהמשך למכות שהביא הקב"ה על מצרים כעונש ע"כ ששעבדו את ישראל וכו'; וכסיום לכל המכות הביא עליהם הקב"ה את המכה הקשה דקר"ס ש"לא נשאר בהם עד אחד".

ולכן לא מביא רש"י גירסא זו ("בשעת מלחמה הרוג") – דהרי (כנ"ל) הסיבה להריגת מצרים (בקר"ס) לא היתה מפני המלחמה שעשו, אלא כהמשך למכות שהיו במצרים (ובמילא אין שייך ללמוד מכאן הדין ד"בשעת מלחמה הרוג").

ג. עפ"ז מובן היטב מדוע הוצרך רש"י להביא מאמר זה דר"ש:

דהנה, מכך שרש"י מפרש ש"הירא את דבר ה'" הביאו את בהמותיהם למלחמה, מובן, שגם הם היו בשעת קר"ס, וגם הם נענשו ביחד עם כל מצרים. ובמילא דורש ביאור, כיצד שייך לומר שבהעונש דקר"ס הושוו "הירא את דבר ה'" עם אלו שלא היו "יראים", רק משום כך שנתנו בהמותיהם עבור המלחמה?

(ובשלמא באם הענישה היתה על רדיפתם במלחמה, אזי היה מובן שגם להם הגיע אותו העונש; אך מאחר שהסיבה לא היתה מצד רדיפתם (כנ"ל), קשה מדוע היה העונש גם על "הירא את דבר ה'").

ולכן מביא רש"י המאמר דר"ש "כשר שבמצרים הרוג" – בכדי לבאר, שהעונש לאלו ש"יראו" את דבר ה', לא היה מצד סיבה זו דנתינת הבהמות; אלא, חומרת העונש של ה"ירא" מוכחת,

שמה שנתנו הבהמות לפרעה היה מצד שנאתם לבנ"י, שבזה השוו לשאר מצרים – ששנאתם העמוקה הביאה אותם לענות את בנ"י שנים רבות כ"כ. שלכן נגזר על כולם (גם על ה"ירא") העונש ד"הרוג" – לא נשאר בהם עד אחד".

ד. עפ"ז מיושבת היטב השאלה (ה-א') דלעיל – מדוע אין רש"י מיישב בדבריו כיצד יכול להיות שהתורה תצווה להרוג אפילו "כשר" שבעכו"ם?

אלא, שמה שמביא רש"י מאמר זה הוא בכדי לתרץ את הקושי שבכתוב (כנ"ל), וממילא מובן בפשטות, שב"כשר שבמצרים" הכוונה היא למצרים (של אותו הדור) שעליהם מדובר בכתוב, שלמצרים אלו (אפילו ל"כשר" שבהם) מגיע העונש ד"הרוג" (מטעם הנ"ל); אך בנוגע למצרים דשאר דורות, בין כשרים בין רשעים עליהם לא דיבר רש"י כלל.

[ואף שמהלשון "מכאן היה רש"י אומר" משמע שזהו לימוד לכל הדורות, הנה לכן הביא רש"י סיום המאמר דר"ש "טוב שבנחשים רצוץ את מוחו" (אף שאין זה נוגע לפי הפשט כאן), והיינו שבזה מבאר שהנפק"מ לדורות אינה בכלל ד"כשר שבמצרים הרוג" גופא (דהרי זה היה שייך רק בדור ההוא), אלא רק כמה שזה מלמדנו בנוגע לכלל ד"טוב שבנחשים רצוץ את מוחו"].

ואף שהיה ניתן לומר, שמה שבקרי"ס נהרגו גם ה"כשרים" אין זה מפני הטעם הנ"ל (השנאה והרשעות שלהם), אלא שהיתה זו גזירת הקב"ה – ללא טעם גלוי. הנה, בכדי לשלול סברא זו מביא רש"י שם בעל המימרא – ר' שמעון – (אף שאין דרכו בכך), דהרי ר' שמעון "דריש טעמא דקרא" (גיטין מט, ב), וממילא מובן שגם כאן קאי לשיטתו (וצריך ליתן טעם לכך שנהרגו כולם).

יינה של תורה

"ויקח משה את עצמות יוסף"

השייכות ד"ויקח משה את עצמות יוסף" ל"וישב אלקים את העם";
ענינם של "עצמות יוסף" – נתינת הכח להליכה ב'מדבר' הרוחני

א. בתחילת פרשתנו, בסמיכות לפסוק המדבר בענין הליכת בני ישראל במדבר - "ויסב אלקים את העם דרך המדבר", מספרת התורה אודות קיום בקשתו של יוסף על העלאת ארונו ממצרים - "ויקח משה את עצמות יוסף עמו". יש להבין, מהי משמעות סמיכת ענין הליכת בני ישראל במדבר לנשיאת ארונו של יוסף עימם.

דיוק נוסף בלשון הפסוק: לכאורה, אין ראוי ומכובד לכות את ארונו של יוסף הצדיק בלשון "עצמות". בגין כבודו של יוסף הצדיק הייתה צריכה התורה להשתמש בלשון מכובדת יותר כ"ארונו של יוסף" וכדומה, ומדוע מופיע בתורה הלשון "עצמות יוסף"?

ב. בפירוש והסברת קריאת השם "יוסף" נאמר בתורה (ויצא ל, כד): "ותקרא את שמו יוסף - לאמר: יוסף ה' לי בן אחר". תוכנו הפנימי של שם זה מורה על העבודה וההתעסקות בהפיכת ה"אחר" ל"בן" - הפעולה להפוך יהודי שנמצא במצב רוחני זר ורחוק מאלקות (אחר) ל"בן" מקורב לקדושה ולאביו שבשמים. עיקר ענינו ועבודתו של יוסף הצדיק היה בהתעסקות והשתדלות בקירוב יהודים הרחוקים מהקדושה לאור האלקות.

מעתה תובן הלשון "עצמות יוסף" והקשר התוכני בין הליכת עם ישראל במדבר לבין נשיאת

עצמותיו של יוסף: המדבר מסמל מקום סכנה רוחני שבו החיות האלקית לא ניכרת ונרגשת וההליכה בו עלולה לגרום לנפילות רוחניות. בכדי לעמוד בקשיים ולעבור את הניסיונות הרוחניים שבמדבר היו זקוקים בני ישראל ל"עצמות יוסף" - עצמיותו של יוסף. עצם ענינו ועיקר עבודתו של יוסף הצדיק - הפיכת ה"אחר" ל"בן" - עזרה להם לעמוד בכל הניסיונות הכרוכים בהליכה במדבר. בעת ההליכה במדבר הרוחני הנורא היו צריכים ישראל לחיזוק וכוח מעבודתו ועצמותו של יוסף, קירוב יהודי נוסף לאלקיו.

ג. ההוראה לכל יהודי בעבודתו בזמננו, זמן ההליכה במדבר השממה הרוחני הגדול, זמן הגלות:

בזמן של סכנת נפשות רוחנית איומה כבתקופתנו, יש לקחת את "עצמיותו של יוסף" ולהתעסק בקירוב לבותיהם של בני ישראל לאביהם שבשמים. כאשר על כף המאזניים עומדים מצד אחד מצבו והתעלותו הרוחנית האישית של יהודי, ומן הצד השני ניצב יהודי במצב רוחני חמור וקשה, אין להיכנס לעריכת חשבונות כלל. בזמן כזה נדרש מכל יהודי לצאת למקום החושך ולהאירו באור התורה והמצוות - לדאוג לקירוב יהודים רבים ככל האפשר לאביהם שבשמים על ידי הערת הניצוץ האלקי החבוי בנשמתם. בסופו של דבר, לא זו בלבד שהיציאה להציל יהודי מפיקוח נפש רוחני אינה גורעת דבר מעבודתו הנפשית האישית של יהודי, אדרבה, גם אותו יהודי שעמד במדרגה רוחנית נמוכה ביותר מתרומם ומתחבר לאלקיו.

חידושי סוגיות

בגדר חיוב לחם משנה ביום טוב

ביאור הגדר דלחם משנה בשבת לשיטת הרמב"ם – אם הוא מדין סעודת שבת או מדיני בציעת הפת; בירור הגדר דלחם משנה ביו"ט, דאיפליגו ביה רש"י והמכילתא בפרשתנו

”ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו” (בשלח טז, כו)

אומר למדנו שאינו יורד בשבת ביום טוב מנין תלמוד לומר לא³ יהי בו ביום הכפורים מנין ת”ל שבת לא יהי בו⁴.

אלא ששינה רש"י מדרשת ר"א בכמה פרטים: א) במכילתא יש לימוד בפ"ע ליו"ט ולימוד בפ"ע ליוהכ"פ, משא"כ רש"י כוללן יחד, ב) במכילתא מקדים יו"ט ליוהכ"פ⁴, ואילו

מבאר השינויים בין רש"י להמדרש

א. עה"פ¹ "ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהי בו" פרש"י "וביום השביעי שבת - שבת הוא, המן לא יהי בו, ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים".

ומקורו בדרשת ר' אלעזר המודעי במכילתא עה"פ: "ששת ימים תלקטוהו, רבי יהושע אומר למדנו שאין יורד בשבת ביום טוב מנין תלמוד לומר שבת² לא יהי בו, רבי אלעזר המודעי

(3) ע"פ גירסת הילקוט. ובמכילתא "ת"ל שבת ביום הכפורים שהוא שבתון מנין ת"ל לא יהי בו". וכגירסא שבפנים הובא בכ"מ. וראה מכילתא בהוצאת הורוויץ כמה גירסאות ושינויים במכילתא. וש"נ.

(4) וכן להלן במכילתא (עה"פ (טז, לא) והוא כזרע גד) מקדים יו"ט ליוהכ"פ.

(1) טז, כו.

(2) כן הובא ביל"ש כאן עה"פ רמז רסא. ובמכילתא דפוס ראשון "ת"ל לא יהי בו".

וזהו גם הטעם שהקדים רש"י יוהכ"פ ליו"ט,
כי ביוהכ"פ פשוט יותר שנקרא "שבת"⁸.

ב. והנה כתבו התוס' בכ"מ⁹ דיש מדרשות
חלוקות אם ירד המן ביו"ט. דממ"ש בשבת
(יום השביעי) "ויברך . . . ויקדש"¹⁰, ברכו במן
וקדשו במן¹¹ (שבשבת לא ירד המן) משמע
דרך בשבת לא ירד אבל ביו"ט ירד¹², ואילו
לדרשת המכילתא "שבת לא יהי' בו לרבות יום
הכפורים, לא יהי' בו לרבות יום טוב"¹³, לא הי'
המן יורד בהם.

אבל רש"י בפירושו עה"ת הביא את שתי
הדרשות: עה"פ¹⁴ "ויברך . . . ויקדש" פי' "ברכו
במן שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגולגולת
ובששי לחם משנה, וקדשו במן שלא ירד כלל
בשבת", וביחד עם זה הביא בפרשתנו (כנ"ל)
שלא ירד המן ביוהכ"פ וימים טובים.

וע"פ הנ"ל מובן הוא, כי לשיטת רש"י זה
שלא ירד המן ביוהכ"פ ויו"ט אינו מצד קדושת
היום שבהם מצד עצמם (שגם הם מובדלים
מהימים שלפניהם ולאחריהם להיותם מקראי
קודש), אלא מצד גדר "שבת" שבהם¹⁵.

רש"י מקדים יוהכ"פ⁵ ליו"ט. ג) במכילתא
נלמד יו"ט ממ"ש "לא יהי' בו", ויוהכ"פ
ממ"ש "שבת לא יהי' בו" ולשון רש"י היא
"לא בא הכתוב", היינו שכל הכתוב כולו בא
לרבות יוהכ"פ ויו"ט.

ובפשטות, היסוד לשינויים אלו הוא: לפי
דרשת המכילתא, אין שביתת המן ביו"ט
ויוהכ"פ כגדר שביתתו ביום השבת (וכן
שביתתו ביו"ט ויוהכ"פ הם שני גדרי שביתה
שוניים), משא"כ לפרש"י כולם הם באותו סוג.
ומודגש גם בהד"ה בפרש"י "וביום השביעי
שבת", שע"ז מפרש "שבת הוא המן לא יהי'
בו (וממשיך) ולא בא הכתוב אלא לרבות יום
הכפורים וימים טובים" (דלהיות שכבר נאמר
"כי שבת היום לה", היום לא תמצאוהו בשדה⁶,
ששת ימים תלקטוהו", צ"ל, שהכתוב לא בא
לרבות אלא יוהכ"פ ויו"ט), ונמצא, שיוהכ"פ
ויו"ט נלמדים יחדיו מהכתוב "וביום השביעי
שבת גו".

והסברת הדבר: להמכילתא, זה שלא ירד
המן ביוהכ"פ וביו"ט הוא לפי שגם ימים אלו
הם ימים מיוחדים וקדושים המובדלים משאר
ימות השבוע (ימי החול) [וכיון שחלוקה
קדושת יוהכ"פ מקדושת שבת, וכן קדושת
יו"ט מקדושת יוהכ"פ, לכן צריכים לימוד
מיוחד לכ"א]; ואילו לפרש"י זה שלא ירד
בימים אלו הוא מצד גדר "שבת" שבהם, לפי
שגם הם בכלל שבתות ה'⁷.

(8) שהרי נקי' שבת שבתון (אחרי טז, לא. אמור כג, לב).

(9) עירובין לח, ב ד"ה ואין. ביצה ב, ב ד"ה והי'.

(10) בראשית ב, ג.

(11) ב"ר פי"א, ב.

(12) אבל ראה נור הקודש (השלם) לב"ר שם.

(13) ל' התוס' בביצה שם. ובעירובין שם "דררשינן שלא

ירד מן לישראל בשבתות וימים טובים".

(14) בראשית שם. ועד"ז פי' ביתרו כ, יא.

(15) כמ"ש בחזקוני בראשית שם. וראה גו"א בפרש"י

כאן (אלא שמבאר, שעד"ז הוא גם הפירוש במכילתא).

וראה אמרי שפר ונחלת יעקב בפרש"י בראשית שם. ס' זכרון
פרשתנו כאן.

(5) אף שי"ל שלפני רש"י כן היתה הגירסא במכילתא.
ולהעיר שכן הובא בתוס' ביצה דלקמן (בפנים סעיף ב),
שמקדים יוהכ"פ ליו"ט.

(6) שם, כה.

(7) ראה זית רענן על יל"ש, שמפרש עד"ז דברי ר"א

המודעי במכילתא ויל"ש.

(א) הוא דין בסעודת שבת, דגדר סעודה הוא ע"י קביעתה על פת, וכיון שסעודת שבת היא סעודה חשובה לכן חייבים לקבוע אותה על לחם משנה.

(ב) חיוב לחם משנה הוא דין בבציעת הפת, דמהלכות בציעת הפת שצריך לברך, ולבצוע אשלימה, אלא שבשבת נתוסף, בגדר "שלימה", דלהיותו יום חשוב הרי "שלימה" בו היא לחם משנה, ולכן צ"ל בציעת הפת על לחם משנה²⁰.

ויש לומר נפק"מ בפשטות בין שני האופנים: אם הוא דין בבציעת הפת, ה"ז נוגע רק בעת הברכה ובציעת הפת²¹, משא"כ אם זה גדר בחשיבות הסעודה, ה"ז נוגע לכל הסעודה, ולכן צריך שיהיו שני הלחמים על השולחן במשך הסעודה, ומצוה (מן המוכחר) לאכול משניהם²².

(20) וכמוכר גם מפרטי הדינים בהל' בציעת הפת (שו"ע אדה"ז א"ח סקס"ז ס"ג, וש"ג) דבימות החול "טוב לחתוך מעט בסכין פרוסת הבציעה מן הלחם קודם שיתחיל לברך כו' בשבת ויו"ט אין לחתוך כלל בלחם עד לאחר הברכה כי שמא כו' ובשבת צ"ל לחם משנה שלם". וראה גם שם סקס"ח ס"ג החילוק בין ימות החול ושבת לענין לחם משנה שיהי' לחם שלם.

(21) ראה שו"ע אדה"ז סעדר" ס"ב (כדעת ר"כ, הובא לקמן ס"ד. אבל ראה הערה 30). ולהעיר מפמ"ג שם (משב"ז סק"ב). ועוד.

(22) ראה שטמ"ק (ריטב"א) ועוד לברכות (לט, ב), שמפרש המימרא "חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת" - "פירוש ולבצוע משתיהן". וראה ב"ח לטא"ח סי' רדע ש"ראוי לנהוג (כשני הפירושים*) לבצוע פרוסה גדולה שתספיק לו לכל הסעודה וגם לבצוע שתי הככרות של לחם משנה לחתיכות שיאכלו כל המסובין מהם ועכ"פ יהא נוהג כך בסעודת בקר דכבוד יום קודם לכבוד לילה" (הובא גם

מקדים לבאר בגדר לחם משנה דשבת

ג. ויש לומר דנפק"מ להלכה, ובהקדים:

בחיוב לחם משנה כ' הרי"ף¹⁶ דחיובו ביו"ט כמו בשבת, "דא"ר אבא חייב אדם לבצוע על שתי ככרות שלמות בשבת מ"ט לקטו לחם משנה כתיב¹⁷ ופירשו רבנן דבימים טובים נמי בעינן לבצוע על שתי ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בערב שבת זוגי זוגי ובימים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית בערב יום [בערבי ימים טובים] זוגי זוגי כמו דהוה נחית בערבי שבתות הלכך בעינן למבצע ביום טוב על תרתין ריפאתא שלמאתא כדמחייבין בשבת".

והנה הרמב"ם הביא החיוב דלחם משנה בשבת ויו"ט ב' פעמים, בהל' ברכות ובהל' שבת: בהל' ברכות¹⁸ כ' "בשבתות ובימים טובים חייב לבצוע על שתי ככרות נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת מהן", ובהל' שבת¹⁹ כ' בקיצור "וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות וכן בימים טובים".

ואף שבפשטות נראה שהוא אותו הדין וקיצר בלשונו בהל' שבת כי סמך על מ"ש לפנ"ז בהל' ברכות, נ"ל, שהם שני דינים בחיוב לחם משנה.

דהנה חיוב זה יש לבאר בשני אופנים:

(16) לפסחים קטז, רע"א. הובא בתוס' פסחים שם ד"ה מה דרכו. ב"י לטא"ח סתק"ט. וכ"ה דעת רב נטרונאי גאון (הובא באוצר הגאונים ברכות לט, ב. ובכ"מ).

(17) פרשתנו טז, כב.

(18) פ"ז ה"ד.

(19) פ"ל ה"ט.

(* דרש"י והרשב"א בברכות שם, ושבת קיז, סע"ב (כדלקמן הערה 28).

"וכתב גאון כל זמן שהוא סועד", דהיינו שחיוב זה הוא בכל סעודה שסועד בשבת²⁴. ולכאורה זהו מצד דין בציעת הפת שבלחם משנה²⁵, דאז כל פעם שהוא סועד בשבת ויו"ט צריך לבצוע על שתי ככרות, אבל חיוב לחם משנה מצד דין סעודת שבת י"ל שהוא רק בסעודות של חיוב, ג' סעודות השבת²⁶ (ולא אם מרבה עוד סעודות של רשות).

מבאר באם גדלים אלו ישנם גם ביו"ט

ד. ומעתה יש לעיין בחיוב לחם משנה דיו"ט, אם גם בו יש שני דינים אלו או לאו, ובהקדים:

מקור דין לחם משנה הוא במס' שבת²⁷: "אמר רבי אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה, אמר רבי אשי חזינא לי' לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב רבי זירא הוה בצע אכולה שירותי"²⁸.

וסוגיא זו הובאה גם במס' ברכות²⁹ לאחר דני בציעת הפת אם היא על הפתיתין או על

ועפ"ז יש לומר, דמ"ש הרמב"ם דין זה ב"פ, בהל' ברכות ובהל' שבת, הוא משום שס"ל דתרווייהו איתנהו בי', שיש שני הגדרים בחיוב לחם משנה, הן מדין בציעת הפת והן מדין הלכות סעודת שבת (ויו"ט).

וזהו החילוק בין שתי ההלכות ברמב"ם: בהלכות ברכות הביא החיוב דלחם משנה בהמשך לדיני בציעת הפת, דהתחלת ההלכה היא "מצוה מן המובחר לבצוע ככר שלימה, אם היתה שם שלימה של שעורים ופרוסה של חטים מניח שלימה בתוך פרוסה ובוצע משתיהן כדי שיבצע מחטים ומשלימה", ובהמשך לזה מביא "בשבתות ובימים טובים חייב לבצוע על שתי ככרות, נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת מהן", היינו שמדיני בציעת הפת חייב בשבת ויו"ט לבצוע על שתי ככרות²³.

ואילו בהל' שבת קאי בדין הב' שבלחם משנה, מצד חשיבות הסעודה שבזה, כדיוק לשונו "חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת כו' וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות", דמהלכות ודיני ג' סעודות בשבת יש חיוב לקבוע אותן על יין ולבצוע על שתי ככרות.

ולכן לא הוסיף כאן (מ"ש בהל' ברכות) דבוצע רק ככר אחת, כי זהו רק מצד דין בציעת הפת, ולא בקביעות הסעודה (כנ"ל).

ולפ"ז נמצא עוד נפק"מ: במגיד משנה להל' שבת שם הביא לענין חיוב לחם משנה

24) וכ"ה באבודרהם ב"דיני שלש סעודות" בשם הרא"ש (הובא ברמ"א (ושו"ע אדה"ז) או"ח סרצ"א ס"ד (ס"ז)): כל שעה שמבקש לסעוד חייב בלח"מ ואע"פ שאינו מחוייב אלא בשלש סעודות.

25) ראה ביאורי הגר"א או"ח שם סקי"ב.

26) שלמדוהו מ"ש ג' פעמים היום בפרשת המן - שבת קיי, סע"ב. ולכמה דיעות משמע דהוי דאורייתא - ראה חרדים פ"ד מצוות התלויות בוושט אות ג'. לבוש ר"ס רצא. ט"ז סתע"ב סק"א. סתרע"ח סק"כ. ובכ"מ. וראה שו"ע אדה"ז רסרד"ע.

27) קיי, סע"ב.

28) לפרש"י (ברכות ושבת שם) ר"ז בצע אכולה שירותי היינו פרוסה גדולה, ולהרשב"א בברכות ושבת שם (וכן בשטמ"ק ברכות ועוד ראשונים), ר"ז בצע משני הככרות. וראה הערה 30.

29) לט, ב בשניויים קלים.

במג"א שם סק"ב), ומשמע דבציעה על ב' הככרות הוי מצד חשיבות הסעודה.

23) והרי גם בדין בציעה על שלימה, שבכלל היא מצוה מן המובחר (כלשון הרמב"ם בתחילת ההלכה), הרי בשבת ויו"ט יש ע"ז חיוב מיוחד, וכמובן גם משו"ע שבהערה 20.

בר אבא³³ בפרק כל כתבי אלא להכי מייתי התם (בברכות) אחר פסח לומר שצריך שם מצה שלישית משום לחם משנה וחייב לבצוע על שתי ככרות בין בשבת בין ב"ט, דאי לאו הכי למה הביא שם מילתי דר' חייא, וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב והטעם לפי שהי' לחם משנה יורד בערבי ימים טובים". ונמצא, שבסוגיא דמס' ברכות נתחדש, שחייב לחם משנה הוא גם ביו"ט.

ועפ"ז י"ל, דזה שהחייב דלחם משנה ביו"ט נלמד בהסוגיא דברכות דוקא, הוא לפי שלשיטת הש"ס, הא שלמדין חיוב לחם משנה משבת הוא רק לענין גדר לחם משנה מצד הלכות בציעת הפת (דבי' עסקינן במס' ברכות שם) אבל לא מצד הגדר דסעודת יו"ט (דבזה עסקינן במס' שבת שם, בדיני סעודת שבת).

והסברת הדבר: בחיוב בציעת פת אין חילוק בין שבת ויו"ט³⁴, ולכן מסתבר לומר, דכשם שבציעת פת דשבת צ"ל על שתי ככרות, כך הוא ביו"ט; משא"כ בענין סעודות שבת ויו"ט, מצינו כמה חילוקים ביניהם, דכיון שבשבת אסורים גם במלאכת אוכל נפש, וצ"ל הכנה רבתי להסעודה מערב שבת, הרי נמצא, שיש לסעודת שבת יותר חשיבות וקביעות

השלימות, וקאמר "וירא שמים יוצא ידי שניהן . . מניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע . . א"ר פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע מאי טעמא לחם עוני כתיב", וממשיך לאח"ז "אמר ר"א כו".

ויש לומר בפשטות, שזהו המקור לדברי הרמב"ם שיש בחיוב לחם משנה שני הגדרים, מצד הלכות בציעת הפת ומצד דין סעודת שבת³⁰, שזהו החילוק בין שתי הסוגיות דברכות ודשבת: במס' ברכות שם קאי בדיני בציעת הפת כנ"ל, ומזה למדין שחייב לחם משנה הוא מצד הלכות בציעת הפת²⁵; והסוגיא דמס' שבת שם היא (בעיקר) בדיני סעודות שבת³¹, שמזה מובן, שחייב לחם משנה הוא גדר בסעודת שבת.

והנה כתבו התוס'³² "ועיקר מילתי דר' חייא

(30) ע"פ מ"ש הרשב"א ועוד (הנ"ל הערה 28) שר' יזרא ה"י בוצע על כל הככרות, לכאורה י"ל (ע"פ הנ"ל ס"ג) שזהו החילוק בין רב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא, כי ס"ל דהוי דין בבציעת הפת, ור"ז דבצע על ב' הככרות, כי ס"ל דהוי דין בסעודה. אבל מזה שהוסיף רב כהנא (בשבת שם. ולכמה גירסאות גם בברכות) "לקטו כתיב" מסתבר דגם לר' כהנא מקרי קביעת סעודה על שתיהן. אבל להעיר דלפי השטמ"ק (ריטב"א) (הנ"ל הערה 22) מאמר רבי אבא בשבת "חייב אדם לבצוע על שתי ככרות" פירושו שצריך "לבצוע משתיהן". והרי לפי גירסת הרשב"א ושטמ"ק הגי' בברכות היא דדברי ר"ז בא לפני דברי רב אשי חזינא ל"י לרב כהנא (דלא כלפנינו) - ראה דק"ס ברכות שם.

(31) להעיר מהשינוי בפרש"י בין מס' שבת למס' ברכות בד"ה בצע לכולי שירות': במס' שבת כ' "פרוסה גדולה ודי לו בה לאותה סעודה ולכבוד שבת ונראה כמחבב סעודת שבת להתחזק ולאכול הרבה", ואילו בברכות קיצר "פרוסה גדולה שהי' לו ללכל הסעודה בשבת" - הרי שבמס' שבת מדגיש יותר חשיבות הסעודה.

ויש לבאר ע"פ הנ"ל גם השינויים בגי' הגמ' כמו שהוא במס' ברכות ומס' שבת. ואכ"מ.

(32) פסחים שבהערה 16.

(33) לפנינו בברכות ושבת שם ר' אבא (כנסמן עה"ג לתוס' פסחים שם). וברין שבת שם "רבא".

(34) ראה ברכות מט, ב. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סתרי"ד. שו"ת צ"צ או"ח סל"ד ד"ה והנה (לענין אכילת פת בשבת).

[בנוגע לחיוב אכילת פת ביו"ט אם הוא מדין שמחה או מדין עונג - ראה רא"ש ברכות פ"ז סכ"ג. מעדני יו"ט שם אות ז. שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ח ס"י. ובסי' תקט"ג ס"ג "איזהו עונג זה שאמרו חכמים כו". שו"ת רעק"א ס"א ובהשמטות לשם. ועוד. ואכ"מ].

בדיוק כהחויב דשבת, שיש בו שני הגדרים, הן מצד הלכות בציעת הפת והן מצד³⁶ חיוב הסעודה³⁷; משא"כ להמכילתא, שיש לימוד בפ"ע שהמן לא ירד ביו"ט, הרי גם חיוב לחם משנה דיו"ט המסתעף מזה, אינו שווה לחיוב לחם משנה דשבת בכל, כי חיוב לחם משנה דיו"ט הוא רק מצד הל' בציעת הפת, ולא מצד החיוב דסעודת יו"ט.

מסעודת יו"ט שאפשר להכינה בו ביום³⁵ ולכן יש מקום לומר, שאין סעודת יו"ט מחייבת קביעות הסעודה על שתי ככרות.

וע"פ כ"ז יש לומר, דזה תלוי בהחילוק שבין המכילתא ופרש"י עה"ת (הנ"ל):

לדעת רש"י, דזה שהמן לא ירד ביו"ט הוא מצד גדר שבת שבו, עד"ז הוא לענין חיוב לחם משנה (שלמדים מהעדר ירידת המן ביו"ט), שגדר חיוב לחם משנה דיו"ט הוא

סכ"ד. סתע"ה ס"ג - ומפרש שם "אע"פ שבכל יו"ט חייב האדם לבצוע על לחם משנה כמו שית' בסימן תקכט" (**). ואכ"מ.

(37) וי"ל שבזה תלוי ג"כ אם ישנו חיוב ג' סעודות גם ביו"ט כמו בשבת - ראה טור או"ח סתקכ"ט בדעת הרמב"ם הל' שבת שם. כלבו הל' יו"ט (סנ"ח). וראה מושב זקנים עה"ת (לבעה"ת) פרשתנו כאן.

(35) ראה נחלת יעקב שבהערה 15.

(36) ולכאורה כן משמע ברמב"ם הל' שבת שם, שהוסיף "וכן בימים טובים" (ודוחק לומר דקאי רק על עיקר הדין דשתיית יין ובציעת הפת בימים טובים ולא על גדרו). וצ"ע הא דהשמיט אדה"ז הדין דלחם משנה בהל' י"ט בסי' תקכט שהביאו המחבר בשו"ע שם ס"א*, אף שהזכירו אדה"ז כמ"פ בשו"ע שלו (סקס"ז ס"ג. סרד"ע ס"ב. סתע"ג

(** בכמה דפוסים "תק"ח", אבל בדפוס ראשון (שקלאוו, תקע"ד) "תקכט"ט).

(* בשו"ע שם "וחייב לבצוע על שתי ככרות ולקבוע כן סעודה על היין", ואלו משנה בשו"ע הסדר מלשון הרמב"ם כי ס"ל שחיוב לחם משנה (ביו"ט) הוא רק מדין בציעת הפת ולא מדין סעודה

דרכי החסידות

מלוקט משיחות, אנרות וכתבי
כ"ק אדמו"ר מוהרריי"צ מליובאוויטש נ"ע

כוסית 'משקה' על שום מה?

"באמצעות שתיית 'משקה' מתרכך העור המכסה ומסתיר על האמת. לאחר טעימת 'משקה' כדבעי מקבל ה"סור מרע ועשה טוב" פנים אחרות לגמרי"

לרכך את העור, להסיר את הלכלוך

התוועדות אצל חסידים היא אחת מיסודות דרכי החסידות ומתוועדים הרי על כוסית 'משקה'. בהשקפה ראשונה נראה כי אמירת לחיים על כוסית 'משקה' מופרכת. פלא הוא כיצד מגיעים חסידים לשתיית 'משקה'. עיקר עניין החסידות הוא זהירות. בזהר כתוב "נהמא אפום חרבא ליכול". כשמכניסים פרוסת לחם לפה הרי זה כחרב, לא רק בשר כי אם גם לחם ובפרט כוסית 'משקה', לאור הידוע כי תורת הקבלה מזהירה מפני שתיית יין סתם.

חסידות הרי היא השגה וגם המידות הם על-פי השכל. כיצד, איפוא, מגיעים החסידים ללקיחת 'משקה'?

האמת היא כי אמירת לחיים על כוסית 'משקה' היא בשביל הכוונה הפנימית. מצינו כי לפני שחיתת הבהמה משקין אותה על-מנת להקל את מלאכת הפשטת העור לאחר השחיטה. כך גם בהתוועדות החסידית, באמצעות שתיית 'משקה' מתרכך העור המכסה ומסתיר על האמת. לאחר טעימת 'משקה' כדבעי מקבל ה"סור מרע ועשה טוב" פנים אחרות לגמרי. אז מבינים כי רע מתבטא גם בדברים המותרים שאינם רע ממש, ואילו טוב הוא דבר הטוב בעצם, לא רק דבר הנראה לטוב. הנחה זו באה באמצעות טעימת 'משקה' חסידי כשעור הבהמה של הנפש הטבעית מתרכך.

זכות הרבים עומדת

אחד מהוראותיו וסדרי הנהגותיו של אדמו"ר הזקן לחסידים הוא שייערכו, מפעם לפעם, התוועדות חסידיות, בהם ישתתפו כל החסידים כעשיר וכעני הן בגשמיות והן ברוחניות אשר זכות הרבים והכוח שהעניק רבנו הזקן תעמוד להם.

ההתוועדות של סבי, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, הייתה מעוררת במאזין את כוח הנשמה, אשר כל אחד, לפי ערכו ומהותו, הסיק והחליט בתיקון העבר ובסדר חדש להבא.

פעם אמר לי אבי, כ"ק אדמו"ר הרש"ב: "רוצה אני שיהיה לך מושג באופן הפעולה כפי ש"עצמי" פועל, שמהתוועדות הקצרה של שמחת בית השואבה יצאו בהחלטה של תשובה ועבודה, כל אחד לפי ערכו.

"אחד מהאורחים באותה התוועדות היה חיים נעמעסאוו, חנווני עשיר מעיר פלוצק. הוא היה אדם מבוסס, שבע רצון מכל הבחינות ומאותה התוועדות יצא שבור לגמרי".

(ספר השיחות הש"ת עמ' קמו ואילך)

ההתוועדות הינה ברכת אלוקים

התוועדות חסידית בימים עברו הייתה יסוד בחיים, אשר הניחה יסודות איתנים בחיים. אחרי התוועדות הרגישו המתוועדים כי הם נעשו זכים יותר. בין אם ההתוועדות הסירה לגמרי את הרפש והלכלוך של המידות הרעות בין אם לאו – בכל אופן, במידה מסוימת, נעשו הדברים הלא-טובים מאוסים בלב. ההתוועדות גרמה להביט על העבר בכאב ולחוש חרטה עמוקה.

ההתוועדות בימים עברו הייתה ברכת אלוקים. היא פתחה צוהר בפינות החשוכות של כל אחד אשר הוארו באור החסידות.

ההתוועדות הייתה יסוד בחיים הגשמיים ויסוד בחיים הרוחניים. שניהם, גם החסיד המבוגר שעליו היה להדריך ולהשפיע, והן החסיד הצעיר יותר שהושפע מהמבוגר יותר – ידעו את מעמדם ומצבם. לאברכים הצעירים הייתה דרך ארץ כלפי חסיד מבוגר, כל אחד ידע את מקומו וגם זקני החסידים הכירו בהתחייבותם כלפי הצעירים.

כעבר היו "אודנין שמעין" [=אוזניים שומעות] ורבים היו האברכים שהיו להם אוזניים ששומעות וקולטות.

בשעת ההתוועדות היו מדברים דברי חסידות והשיחה הייתה בהבנת העניין, לנתחו ולהראות כיצד יש להבין אותו. הצעירים היו שואלים והמבוגרים היו עונים. כך הוא הסדר של "מקבל" אמיתי, שבשעה שעליו לשמוע הוא עמל על השמיעה. להיות תלמיד זו "עבודה", וככל שאדם יגע יותר להיות תלמיד-מקבל הוא נעשה כלי מוכשר יותר לקבלה.

(לקוטי דיבורים חלקים א-ב עמ' 68 ואילך)

שני אופני התוועדות

... על חסידים לדעת כי ההתוועדות נחלקת לשני סוגים: א) התוועדות שתפקידה לעורר בענייני יהדות, במהלכה ידברו אודות חיזוק היהדות בכלל והחינוך בפרט; ב) התוועדות חסידית בה תבוא לידי ביטוי הרוח החסידית האמיתית.

בכל דבר – מבלי הבט על תוכנו הפנימי כגון שכל, מידות, מחשבה, דיבור ומעשה – מוכרח להיות ה"בכץ" שהוא תמציתו של הדבר.

בשני אופני התוועדות, הן בהתוועדות חסידית שתפקידה לעורר תעמולה בענייני יהדות והן בהתוועדות החסידית המקורית – מוכרח שיהיה "בכץ". עיתים יהיה זה במימד רחב ולפעמים במימד צר יותר, אך בכל אופן יהיה ה"בכץ".

(ספר השיחות ה'ש"ת עמ' נ ואילך)